

In memoriam Dirk Van Duppen

Leven als zouden we nooit sterven

'Adieu aan alle merelgezang,
ook dat na mij.

Adieu, adieu,
met dit verhaal.

Ik laat het achter als mijn bescheiden lied
van de solidariteit en het engagement. '

Dokter Dirk Van Duppen is overleden.

Over het leven vond hij dat je het met grote ernst moet leven. Dat je het leven zo ernstig moet nemen dat je op je levenseinde bijvoorbeeld nog een sinaasappelboompje plant, al duurt het zeven jaar voor zo'n boompje vruchten draagt. Je doet dat weliswaar niet om het aan je kinderen na te laten, maar omdat je niet gelooft in de dood. Omdat het leven méér weegt. Dus ja: leven als zouden we nooit sterven.

Ambassadeurs

Zowat 35 jaar geleden publiceerde EPO het dagboek van Dirk en zijn vrouw Lieve Seuntjes toen zij werkten in de Palestijnse vluchtelingenkampen van Sabra en Shatila, de kampen waar Sharon zijn bloedbad liet aanrichten en waar mensen toch sinaasappelbomen planten. Geen sentimenteel gedoe, dat dagboek. Het waren korte, nuchtere en daarom des te pakkendere beschrijvingen over mortiergranaten, platgewalste huizen, *snipers*, dode ouders en stukgeschoten kinderen. Een relaas dat je naar de keel greep. Dit *Dagboek uit Beiroet* stond wekenlang in de top 10. Dirk schreef: 'Er zijn hier zoveel verhalen, wie kent ze? Lieve en ik willen ze vertellen, als ambassadeurs van de Palestijnse zaak. Palestijnen hebben het ons letterlijk gezegd: Jullie medisch werk is fantastisch maar jullie solidariteitswerk is nog belangrijker.'

Wat een boek vermag

Bijna twintig jaar later, in 2004, kwam Dirk met een tweede boek op de proppen dat legendarisch zou worden: *De Cholesteroloorlog – Waarom geneesmiddelen zo duur zijn*. 'Die van uitgeverij EPO beweren soms dat een boek een wapen is, een hamer om op een nagel te kloppen,' zo schreef hij later schelms over dat boek. Een stekelig boek over het geklungel in het Belgische geneesmiddelenbeleid, de reusachtige geldhonger en de nietsontziende marketingtechnieken van Big Farma. Daar was hij in zijn praktijk van Geneeskunde voor het Volk allemaal op gestoten. Bij de boekvoorstelling zei hij: 'Wat ik met *De cholesteroloorlog* wil bereiken is mensen bewustmaken en in beweging brengen. Er is maar één ding waar de farma-industrie bang voor is: de mondige patiënt.' Het boek werd een bestseller en de *Humo*-reeks erover sloeg in als een bom. De dubbele scudraket die Dirk zo afvuurde, trof meer dan raak, de etterbuil van de dure medicamenten barstte open.

Het boek kende zoveel bijval omdat het ook precies aangaf hoe het veel beter kon. Op de boekpresentatie zei Dirk: 'We werken aan een wetsvoorstel naar Nieuw-Zeelands model. In dat model kiest de overheid voor elke geneesmiddelengroep het beste product en bedingt ze via openbare aanbesteding de laagste prijs. Dat model kan het Riziv, en dus onrechtstreeks iedere burger, 1,49 miljard euro opleveren. Dat lijkt me de moeite, nee?' Met die woorden lanceerde hij zijn geesteskind dat hij toen nog een naam moest geven, maar dat amper drie maanden later algemeen bekend was als 'het kiwimodel'.

De Cholesteroloorlog kreeg karrenvrachten lof uit alle mogelijke hoeken. Dat was niet totaal onverwacht. De uitgeverij had het boek laten proeflezen door enkele professoren en die hadden tegelijk bang en enthousiast gereageerd. Ze lieten Dirk weten: 'Amai, jij durft nogal. Maar 't is wel de waarheid en het is goed dat die waarheid eindelijk wordt neergeschreven. Dit is *hot stuff*.' *Het Laatste Nieuws* kopte: 'Medicijnen kosten miljarden te veel', met als ondertitel: 'Hoe de farma-industrie de ziekteverzekering plundert'. En *De Morgen*: 'Met dit boek is dokter Dirk Van Duppen een fenomeen geworden, een veelbeluisterde stem.' Dirk werd slag

om slinger geïnterviewd, uitgenodigd op debatten of om causerieën te geven... Op de uitgeverij hebben we al die interviews, besprekingen, opiniestukken, lezersbrieven, flyers ... bewaard. Het is een stapel van 26 cm hoog.

In zowat elke politieke formatie staken plotseling verdedigers van het kiwimodel de kop op. Maar nog belangrijker was dat het middenveld, de mutualiteiten en de vakbeweging zich achter de ideeën van het boek schaalden. De mensen van de Witte Woede hadden nu ook 'een hamer waarmee ze op de nagel konden slaan'. Vroeger was het argument: 'Er is geen geld meer.' Maar de 1,5 miljard van het kiwimodel spoelde dat argument weg.

'Ik heb het boek geschreven om het debat los te weken'

De leden van de KWB stuurden twintigduizend kaartjes naar de minister Demotte om het kiwimodel voor alle geneesmiddelen te eisen. Huisartsen spraken Dirk aan dat hun patiënten met het boek in de hand op consultatie kwamen: 'Hier en hier staat het, dokter...'. De mensen snaptten dat de farmaceutische firma's in hun zak zaten, dat zij, en zij alleen de dupe van het hele verhaal waren. Ook talrijke collega's en proffen kwamen voor Dirk en zijn boek op. In geen tijd werden honderdduizend handtekeningen verzameld: voer het kiwimodel in. Er vertrokken bussen patiënten naar het Nederlandse grensstadje Hulst om er goedkopere geneesmiddelen in te slaan. Dirk zei in de krant: 'We zijn met heel veel kleine visjes die in een grote school de strijd met de haai aanbinden. Dat is op dit ogenblik aan het gebeuren, en het gaat sneller dan ik had verwacht.'

Maar ook de tegenwind liet niet op zich wachten. De farma-industrie voelde aan alles dat het dit keer menens was en gooide de gebruikelijke lobbykanalen volop in de strijd. Leo Neels, de numero uno van pharma.be, weerde zich als een duivel in een wijwatervat. En vijf nummers na elkaar besteedde het doktersblaadje *Artsenkrant*, dat gefinancierd wordt door de farma-industrie, er ettelijke pagina's aan om uit te leggen waarom dat ene boek wel zo ontzettend slecht moest zijn. Welgeteld 26 artikels waren het, met ronkende titels als 'Van Duppen mixt wetenschap met ideologie' en 'Politieke zinsverbijstering over Nieuw-Zeelands model'. Maar iedere buitenstaander dacht daarbij: als *Artsenkrant* zoveel heisa maakt over een boek dan kan het niet anders of dat boek moet een open zenuw geraakt hebben. In het andere geval zou men er immers geen woord aan besteden.

Ook werkgeversorganisatie VBO trok ten strijde tegen het kiwimodel: 'Het is niet met populisme dat men de sector geneeskundige verzorging correct zal beheren.' Het strijdperk overschouwend zei Dirk in een interview: 'Je bent voor of tegen, een tussenweg bestaat er niet. Dat vind ik net goed. Ik heb het boek geschreven om debat los te weken. En dat is meer dan gelukt.'

Het blad *Deng* schreef bij dit alles: 'Bewonderenswaardig is de manier waarop Van Duppen rustig en beschaafd argumenterend in allerlei debatten en polemieken standhield tegen de luid keffende bloeddonden die de farma-industrie ter verdediging van haar zaak had uitgestuurd. Er staat voor haar ook nogal wat op het spel. Als het kiwimodel ingang vindt, vliegt eindelijk het deksel op de al veel te lang veel te schaamteloos geplunderde vetpotten van de ziekteverzekering.'

De oogst

Nadat tegen hem een klacht was ingediend omdat hij in een tv-programma had verteld hoe de firma Pfizer artsen trakteerde op een etentje met foie gras om direct daarna reclame te maken voor vetverbranders, werd Dirk op het matje geroepen door de Orde der Geneesheren. De ploeg van de uitgeverij was erbij, op die natte novemberavond buiten, voor de deuren van de Orde aan het Antwerpse stadspark om hem een hart onder de riem te steken. Geneeskunde voor het Volk mobiliseerde patiënten, de bediendebonden van de non-profit en de KWB kwamen hun solidariteit betuigen, patiënten uit La Louvière brachten straattoneel en we dronken een glaasje glühwein als warmhouder. De dagvaarding draaide op niets uit.

Drie maanden na de verschijning werden de krachtlijnen van het boek op de ministerraad besproken. Wat een succes! Dirk scoorde ook voor het parlement in de hoorzitting van de Kamercommissies Sociale Zaken en Volksgezondheid over het geneesmiddelenbeleid. De schouderklopjes en felicitaties achteraf nam hij er graag

bij. Hij bleef er rustig onder: 'Het debat is nu voor het eerst op het hoogste politieke niveau gevoerd. Maar er spelen veel verborgen agenda's mee en de politiek zal maar bougeren als het publiek blijft bougeren.' Toen in mei 2005 het parlement zich over de invoering van het kiwimodel boog amendeerden de liberalen, met de huidige Gezondheidsminister Maggy De Block voorop, het voorstel kapot. De kiwi vervelde tot kiwi light. Toch was de trein aan het lopen. Minister van Volksgezondheid Demotte paste voor het eerst de logica van het kiwimodel toe voor simvastatines. Maar hij liet de historische kans liggen om de kiwi ten volle tot bloei te laten komen. Niettemin heeft de hete adem van het kiwimodel ervoor gezorgd dat vier jaar later meer dan 900 geneesmiddelen fors in prijs gezakt waren. De uitgaven voor geneesmiddelen vertoonden een heuse knik. Wat een boek vermag!

Eigenlijk is het sindsdien nooit meer opgehouden. België zou een beetje Nieuw-Zeeland worden.

Het sluitstuk

Het boek waar Dirk misschien wel het trotst op was, verscheen in 2016: *De Supersamenwerker*. Hij schreef het samen met Johan Hoebeke. Dirk beschouwde dit boek als 'het sluitstuk van hoe ik over de mens en de samenleving denk'. Nee, we zijn niet de koele, op winst beluste wezens die neoliberale economen van ons proberen te maken. We zijn echt niet zulke zelfzuchtige mensen die *deep down* alleen maar uit zijn op eigen gewin. De biologie en de heersende ideologie leken ons dat misschien te laten geloven. Maar er is de laatste decennia meer en meer wetenschappelijk bewijs gekomen dat dit idee tegenspreekt. De mens is, evolutionair gezien, juist een supersamenwerker.

'Het is het grote conflict van onze tijd', zo betoogt Dirk: onze prosociale menselijke natuur versus de asociale maatschappelijke verhoudingen van het kapitalisme. Meteen gekoppeld aan de oproep: 'Als de omstandigheden zo bepalend zijn voor de mens, laat ons dan die omstandigheden meer menselijk maken.' Werken aan de wereld met de toekomst voor ogen.

Bij nader toekijken heeft hij zo in al zijn boeken een glimp gelegd van de wereld van morgen die de tijd nog inhoudt voor ons oogbereik.

Ook op een treurige dag als vandaag bespeuren we haar al: de wereld van morgen waar de mens voor de mens een helper is en een samenwerker. Zo staat het ook in het gedicht '*Aan wie na ons komen*' waaraan Dirk de titel voor zijn afscheidsboek ontleende: Het doel lag in de verte/ Het was duidelijk zichtbaar, al was het voor mij/ Amper te bereiken./ Zo verliep de tijd/ Die mij op aarde toegemeten was.

Door die wereld dichterbij te roepen, heeft hij geholpen haar te volbrengen.

Dus ja: leven als zouden we nooit sterven.

Adieu Dirk, adieu

30 maart 2020